สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา

คณะศิลปวิจิตร
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
กระทรวงวัฒนธรรม

โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์
เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน
ประจำปีงบประมาณ
2565

สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา

คณะศิลปวิจิตร

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์

เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

ประจำปีงบประมาณ 2565

คำนำ

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นสถาบันการศึกษาสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ที่จัดการศึกษาด้านศิลปะหลายสาขา ทั้งดนตรี นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ นอกจากการศึกษาแล้วทางสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีนโยบายที่จะส่งเสริม และสนับสนุนพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรม ในโครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 งานสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ ของคณะศิลปวิจิตร ในหัวข้อ “สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา” เพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม และสามารถส่งเสริมอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างผลิตภัณฑ์ และบริการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคม

คณะศิลปวิจิตรได้ดำเนินกิจการโดยยึดตามนโยบายทางการศึกษา และด้านศิลปวัฒนธรรมที่สัมพันธ์สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ นโยบายของสถาบัน พันธกิจ และแผนกลยุทธ์พัฒนาคณะศิลปวิจิตร

ด้านการบริการวิชาการ ส่งเสริมให้บุคลากร และนักศึกษามีส่วนร่วมในการจัดบริการวิชาการให้มีคุณภาพทั้งทางด้านองค์ความรู้ และบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน และชุมชนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ทั้งการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ด้านช่างศิลปะไทยเพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของชาติโดยนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอน

บทคัดย่อ

ในดินแดนล้านนาภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เมืองที่เต็มไปด้วยเสน่ห์แห่งมนต์ขลังในวัฒนธรรมท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย การละเล่น ความเป็นอยู่ ศิลปะ งานช่าง และอาหารการกิน ฯลฯ วิถีชีวิตที่สืบเนื่องกันมาอย่างยาวนาน เป็นที่มาของการสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ขึ้นมาในครั้งนี้

ผลงานประติมากรรมสร้างสรรค์ “สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา” ชิ้นนี้ ทางด้านรูปทรงได้แรงบันดาลใจจากศิลปะการแสดงฟ้อนเล็บ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ทางภาคเหนือโดยเฉพาะ โดยใช้รูปทรงของมือนางรำมาเป็นรูปทรงหลักของตัวผลงานสร้างสรรค์ ทางด้านวัสดุและเทคนิคใช้วัสดุโลหะ ได้แรงบันดาลใจจากสล่าเมืองหรือช่างพื้นบ้านจากงานตอกกระดาษ งานบุดุนโลหะ ในส่วนของตัวเล็บได้แรงบันดาลใจจากงานฉลุ ลวดลายล้านนาคำจั๋งโก่ และโคมล้านนา เพื่อสะท้อนให้เห็นคุณค่าของความงดงาม อ่อนช้อย ประณีต วิจิตรบรรจง ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวล้านนา

สารบัญ

บทที่ **หน้า**

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ที่มาของการสร้างสรรค์ 1

1.2 จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ 3

1.3 นิยามศัพท์ 4

1.4 ขอบเขตของการสร้างสรรค์ผลงาน 4

1.5 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน 4

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5

บทที่ 2 ที่มาและแรงบันดาลใจ 6

2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของที่มาและแรงบันดาลใจ 6

2.2 ทัศนธาตุในองค์ประกอบศิลป์ 15

2.3 อิทธิพลของศิลปิน 19

บทที่ 3 การดำเนินการและกระบวนการก่อนการสร้างสรรค์ 24

3.1 การสร้างภาพร่างผลงานประติมากรรม 24

3.2 การสร้างสรรค์ผลงาน 28

บทที่ 4 การสร้างสรรค์ผลงานจริง 34

4.1 การขยายแบบ 34

4.2 การปั้นดินเหนียว 35

4.3 ขั้นตอนการสร้างระนาบเพื่อปิดผิวผลงาน 37

4.4 การเก็บรายละเอียดงานเชื่อมเหล็ก 38

4.5 การฉลุลายและสร้างเล็บ 38

4.6 ขั้นตอนการประกอบเล็บมือและติดตั้งระบบไฟฟ้า 39

4.7 ขั้นตอนการตรวจเช็คความสมบูรณ์ของผลงานก่อนการติดตั้ง 41
4.8 การติดตั้งผลงาน 42
บทที่ 5 บทสรุป 46
บรรณานุกรม

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

ภาพที่ 1 วัดโลกโมฬี 2
ภาพที่ 2 ฟ้อนเล็บ 2
ภาพที่ 3 ฟ้อนเล็บ 7
ภาพที่ 4 ภาพเขียนเครื่องแต่งกายจากวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน 8
ภาพที่ 5 ลายผ้าล้านนา 9
ภาพที่ 6 วิธีการตอกกระดาษ 10
ภาพที่ 7 งานตอกกระดาษ 10
ภาพที่ 8 งานตอกกระดาษ 11
ภาพที่ 9 โคมล้านนา 13
ภาพที่ 10 วัดศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ 14
ภาพที่ 11 ลายล้านนา ลายจั๋งโก๋ 15
ภาพที่ 12 ลวดลายคำจั๋งโก๋ วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ 15
ภาพที่ 13 ผลงานชื่อ Blessing Hand ปี ค.ศ. 2012 ศิลปิน Stepan Ryabchenko 19
ภาพที่ 14 แดน ฟลาวิน (1 เมษายน ค.ศ. 1933 – 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1996) 19
ภาพที่ 15 ผลงานชื่อ The Diagonal of May 25, 1963 (to Constantin Brancusi) ปี ค.ศ. 1963
ศิลปิน แดน ฟลาวิน 20
ภาพที่ 16 ผลงานชื่อ Site-specific installation ปี ค.ศ. 1996 ศิลปิน แดน ฟลาวิน 21
ภาพที่ 17 เดนนิส ออพเพนไฮม์ (6 กันยายน ค.ศ. 1938 - 21 มกราคม ค.ศ. 2011) 22
ภาพที่ 18 ผลงานชื่อ Device to Root Out Evil ปี ค.ศ.1997 ศิลปิน เดนนิส ออพเพนไฮม์ 22
ภาพที่ 19 ผลงานชื่อ Light Chamber ปี ค.ศ. 2012 ศิลปิน เดนนิส ออพเพนไฮม์ 23
ภาพที่ 20 ภาพมือนางรำฟ้อนเล็บ 24
ภาพที่ 21 ภาพร่างต้นแบบ 25
ภาพที่ 22 ภาพร่างแสงที่ผ่านลายฉลุ 25
ภาพที่ 23 ภาพร่างลวดลายล้านนา 26
ภาพที่ 24 ภาพร่างตัวมือในการหาปริมาตร 27
ภาพที่ 25 การนำเสนอผลงานรอบที่ 1 ผ่านระบบสื่อสารออนไลน์ 28

ภาพที่ 26 การหล่อมือด้วย Alginate เพื่อสร้างรูปจำลอง 3 มิติ..... 29
ภาพที่ 27 ตกแต่งปูนรูปจำลอง 3 มิติ..... 30
ภาพที่ 28 การสร้างภาพจำลองการใช้วัสดุ..... 30
ภาพที่ 29 รูปจำลอง 3 มิติสมบูรณ์..... 31
ภาพที่ 30 การสร้างภาพจำลองวัสดุแสงสี..... 32
ภาพที่ 31 การนำเสนอผลงานรอบที่ 2 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ อ่างทอง..... 33
ภาพที่ 32 พูดคุยเพื่อเริ่มขั้นตอนการขยายแบบ..... 34
ภาพที่ 33 การขยายแบบร่าง..... 34
ภาพที่ 34 ขั้นตอนการขึ้นโครงเหล็กเพื่อขึ้นแบบดินเหนียว..... 35
ภาพที่ 35 ขั้นตอนการเช็คปริมาตรดินเหนียวต้นแบบ..... 35
ภาพที่ 36 ขั้นตอนการวางโครงสร้างเหล็กเส้นต้นแบบ..... 32
ภาพที่ 37 ขั้นตอนการประกอบโครงเหล็กเส้น..... 32
ภาพที่ 38 ขั้นตอนการทาบแบบกระดาษต้นแบบ..... 32
ภาพที่ 39 ขั้นตอนการตัดแผ่นโลหะและการประกอบผลงาน..... 32
ภาพที่ 40 ขั้นตอนการเก็บรายละเอียด..... 32
ภาพที่ 41 ขั้นตอนการฉลุลาย..... 32
ภาพที่ 42 ขั้นตอนการประกอบลายฉลุ..... 32
ภาพที่ 43 ขั้นตอนการประกอบส่วนเล็บ..... 32
ภาพที่ 44 ขั้นตอนการทดลองระบบไฟฟ้าและการส่องสว่าง..... 40
ภาพที่ 45 ขั้นตอนการทดลองแสง-สี..... 40
ภาพที่ 46 ขั้นตอนการตรวจเช็คความสมบูรณ์ของผลงานแต่ละด้าน..... 41
ภาพที่ 47 ขั้นตอนการติดตั้งผลงาน..... 42
ภาพที่ 48 ผู้สร้างสรรค์กับผลงาน..... 42
ภาพที่ 49 ผลงานติดตั้งในสถานที่จริง..... 43
ภาพที่ 50 ผลงานติดตั้งกับสถานที่จริง ชื่อผลงาน สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา Symbol Exquisite In lanna northern Thailand เทคนิคผสม วัสดุผสม ขนาด 80 X 190 X 165 ซม.... 44
ภาพที่ 51 ผลงานติดตั้งกับสถานที่จริง ชื่อผลงาน สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา Symbol Exquisite In lanna northern Thailand เทคนิคผสม วัสดุผสม ขนาด 80 X 190 X 165 ซม.... 45

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาของการสร้างสรรค์

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นสถาบันด้านการศึกษามุ่งสร้างศาสตร์แห่งศิลป์ผลิตบัณฑิตด้านนาฏศิลป์ ดุริยางค์ศิลป์ คีตศิลป์ ช่างศิลป์ และทัศนศิลป์ ส่งเสริมการศึกษาวิชาการในระดับอุดมศึกษาทั้งช่างศิลป์ไทยและสากล รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมระดับชาติและท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริม สืบสาน สร้างสรรค์ ทำนุบำรุง เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และส่งเสริมความเป็นไทยในระดับนานาชาติ จึงเป็นที่มาให้ศึกษาค้นคว้านำมาสร้างสรรค์ผลงานด้านทัศนศิลป์ ที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมไทย

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของภาคเหนือ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย การละเล่นพื้นบ้าน และอาหาร ฯลฯ นับเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาอย่างยาวนาน

ทั้งนี้ทางคณะผู้ทำงานได้มองเห็นความสวยงามอ่อนช้อยและความงดงาม ของศิลปะทางภาคเหนือ หรือศิลปะล้านนา ดินแดนแห่งความหลากหลายทางประเพณีและวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจไม่น้อยไปกว่าภาคอื่นของไทย เพราะเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยเสน่ห์แห่งมนต์ขลัง ชวนให้น่าขึ้นไปสัมผัสความงดงามจึงเป็นที่มาของการสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ขึ้นมาในครั้งนี้

ศิลปะล้านนา หรือ **ศิลปะเชียงแสน** หมายถึง ศิลปะในเขตภาคเหนือทางตอนบนหรือดินแดนล้านนาของประเทศไทยในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19–24 คาดว่ามีการสืบทอดต่อเนื่องจากศิลปะทวารวดีและศิลปะลพบุรีมาตั้งแต่สมัยหริภุญชัย ศูนย์กลางของศิลปะล้านนาเดิมอยู่ที่เชียงแสน เรียกว่าอาณาจักรโยนก ต่อมาเมื่อพญามังรายได้ย้ายมาสร้างเมืองเชียงใหม่ ศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ งานศิลปะล้านนามีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะนิกายเถรวาท ลายพื้นเมืองทางภาคเหนือส่วนมากจะเป็นเคลียร์เถาวัลย์ มีใบและดอกเป็นส่วนประกอบในการเขียน แต่ที่ผู้เขียนทำส่วนมากใช้แค่สีแดงกับสีหลือง (สีทอง) หรือสีเขียวกับสีเหลือง (สีทอง) นอกจากการเขียนลายยังมีการแกะลายจากไม้ต่างๆ รวมทั้งใช้ปูนซีเมนต์มาแกะลายติดตามกำแพงหรือซุ้มประตูวัด

ภาพที่ 1 วัดโลกโมฬี

ที่มา https://th.wikipedia.org/wiki/ศิลปะล้านนา (สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2565)

ฟ้อนเล็บ เป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ทางภาคเหนือโดยเฉพาะรูปแบบการฟ้อนมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นเมืองหรือฟ้อนเมือง และ แบบคุ้มเจ้าหลวง กระบวนท่ารำเป็นลีลาท่าฟ้อนที่มีความงดงามเช่นเดียวกับฟ้อนเทียน เพลงแต่ไม่ถือเทียน นิยมฟ้อนในเวลากลางวัน สำหรับชื่อชุดการแสดงจะมีความหมายตามลักษณะของผู้แสดงที่จะสวมเล็บยาวสีทองทุกนิ้ว ยกเว้นนิ้วหัวแม่มือ

ภาพที่ 2 ฟ้อนเล็บ

ที่มา https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=abird&month=04-2016&date=25&group=76&gblog=15 (สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2565)

ฟ้อนเล็บของกรมศิลปากร ได้รับรูปแบบการฟ้อนจากคุ้มเจ้าหลวงเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เป็นผู้ปรับปรุง ซึ่งได้นำมาเผยแพร่ที่กรุงเทพมหานครในคราวสมโภชพระเศวตคชเดชน์ดิลกช้างเผือก ในรัชกาลที่ 7 เมื่อ พ.ศ. 2470 แล้วนางลมุล ยมะคุปต์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากรได้นำมาฝึกให้ละครคณะหลวงในรัชกาลที่ 7 และถ่ายทอดให้เป็นชุดการแสดงของกรมศิลปากรโดยมีเนื้อร้องประกอบการแสดง เพื่อเป็นการบวงสรวงหรือฟ้อนต้อนรับตามประเพณีทางภาคเหนือ

โคมล้านนา หลังเทศกาลวันออกพรรษา เมื่อปลายฝนต้นหนาว เป็นสัญญาณบอกว่าเทศกาลยี่เป็งได้เข้ามาเยือนแล้ว ชาว ล้านนาต่างพากันเตรียมเครื่องใช้ ไม้สอย และเครื่องไทยทานเพื่อไปทำบุญที่วัด เพราะในช่วงเวลานี้ถือว่าเป็นวันเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่ (เหนือ) หรือ เดือน 12 ผู้เฒ่าผู้แก่จะถือโอกาสไปนอนค้างแรม ที่วัดเพื่อฟังธรรมอันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนล้านนา โคมไฟกับงานประเพณียี่เป็ง ถือได้ว่าเป็นของคู่กัน แต่ก่อนชาวล้านนามีโคมไฟใช้ไม่แพร่หลาย จุดประสงค์ของการใช้สอยของโคมไฟโบราณ ทำขึ้นเพื่อใช้เป็น ตะเกียง หรือสิ่งประดิษฐ์ สำหรับจุดไฟให้สว่าง แต่ด้วยเหตุผลที่น้ำมันมีราคาแพง ประเพณี การจุดโคมไฟแต่เดิมจึงมักมี เฉพาะในพระราชสำนัก และบ้านเรือน ของเจ้านายใหญ่โต เท่าที่ผ่านมาชาวล้านนาใช้โคมไฟในฐานะของเครื่องใช้ในครัวเรือนและเครื่องใช้ในพิธีกรรมเท่านั้น โคมต้องห้อยพู่ ในปัจจุบันโคมไฟถูกนำไปใช้อย่างหลากหลาย เช่น ตกแต่ง โรงแรม รีสอร์ท วัด หรือ สถานที่ราชการ และ เอกชน เพื่อความสวยงาม ดูบรรยากาศสบายๆ แบบ ล้านนา ซึ่งโคมไฟล้านนาหลากหลายชนิดก็ได้รับความนิยมทั้งใน และต่างประเทศ ทั้งนี้ในการทำโคมไฟ ปัจจุบัน ได้มีการพัฒนา ประยุกต์ตกแต่งให้เกิดความเหมาะสม และความต้องการของลูกค้า โคมไฟที่ใช้ในงาน บุญที่พบเห็นอยู่ใน ภาคเหนือตอนบน โคมไฟถูกนำมาใช้เพื่อประดับ ตกแต่งอาคารบ้านเรือนเพื่อความสวยงาม และความเป็นศิริ มงคล แก่เจ้าของบ้าน ซึ่งชาวล้านนาเชื่อว่า การจุดโคมไฟนั้น จะนำความเจริญรุ่งเรืองและความสุขมาให้กับตนและครอบครัวต่อไป

1.2 จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์

1.2.1 เพื่อสร้างสรรค์งานที่ผสมผสานระหว่างทัศนศิลป์ และนาฏศิลป์ ให้เกิดการสร้างสรรค์ใหม่

1.2.2 เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีไปพร้อมกับการสร้างสรรค์ใหม่ในทางทัศนศิลป์

1.2.3 เพื่อเป็นผลงานการศึกษา และเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไปให้เข้าใจในการบูรณาการของทัศนศิลป์ และนาฏศิลป์

1.3 นิยามศัพท์

1.3.1 ล้านนา คือ ศิลปะเชียงแสน หมายถึง ศิลปะในเขตภาคเหนือทางตอนบนหรือดินแดนล้านนาของประเทศไทยในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19–24

1.3.2 ประติมากรรม คือ ศิลปะสาขาหนึ่งในจำพวกวิจิตรศิลป์เกี่ยวกับการแกะสลักไม้ หิน อ่อน โลหะ เป็นต้น ให้เป็นรูปหรือลวดลายต่าง ๆ

1.3.3 ฟ้อนเล็บ คือ การรำของชาวไทยภาคเหนือการแสดงจะมีดนตรีบรรเลงประกอบ จะมีเนื้อร้องหรือไม่มีเนื้อร้องก็ได้ โอกาสที่แสดง ในงานเทศกาลหรืองานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ

1.4 ขอบเขตของการสร้างสรรค์ผลงาน

1.4.1 ด้านรูปแบบผลงาน ประติมากรรมลอยตัว

1.4.2 ด้านเนื้อหา นำการแสดงพื้นบ้านทางภาคเหนือ “ฟ้อนเล็บ” ซึ่งเป็นการแสดงประจำภาคเหนือในแถบทุกจังหวัด มาคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ผนวกกับลายล้านนา ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ลายมาประกอบกับเทคนิคประติมากรรมและแสงสีให้เกิดรูปแบบการสร้างสรรค์ผสมผสานระหว่างทัศนศิลป์ และนาฏศิลป์รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีไปพร้อมกับการสร้างสรรค์ใหม่ ในทางทัศนศิลป์เพื่อเป็นผลงานการศึกษา และเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไปให้เข้าใจในการบูรณาการของทัศนศิลป์ และนาฏศิลป์

1.5 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

1.5.1 ศึกษาข้อมูลจากประวัติวิถีชีวิตทางภาคเหนือ

1.5.2 ศึกษารูปแบบศิลปะการฟ้อนเล็บของภาคเหนือ

1.5.3 ศึกษาข้อมูลเรื่องศิลปะและลายต่างๆ ที่มีความแตกต่างในภาคเหนือ

1.5.4 ติดต่อประสานงานวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

1.5.5 จัดทำภาพร่างผลงาน 2มิติ และ3มิติ พร้อมภาพเชิงซ้อน

1.5.6 นำเสนอคณะกรรมการพิจารณาสร้างสรรค์

1.5.7 ปรับปรุงแบบร่างตามคำแนะนำของคณะกรรมการพิจารณางานสร้างสรรค์

1.5.8 ดำเนินการขยายแบบร่างผลงาน

1.5.9 ดำเนินการจัดสร้างผลงาน

1.5.10 ติดตั้งผลงาน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 คาดว่าผู้ชมจะได้รับชมความงามในการประสานกันระหว่างประติมากรรมและความอ่อนช้อยของวัฒนธรรมไทย

1.6.2 คาดว่าจะทำให้เกิดการต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้ชมต่อไปในสังคมไทย

บทที่ 2

ที่มาและแรงบันดาลใจ

2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของที่มาและแรงบันดาลใจ

ภาคเหนือมีลักษณะเป็นเทือกเขาสลับกับที่ราบ ผู้คนจะกระจายตัวอยู่เป็นกลุ่มมีวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมเป็นของตนเองแต่ก็มีการติดต่อระหว่างกัน วัฒนธรรมของภาคเหนือหรืออาจเรียกว่า “กลุ่มวัฒนธรรมล้านนา” ซึ่งเป็น วัฒนธรรมเก่าแก่และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้ง สำเนียงการพูด การขับร้อง ฟ้อนรำ หรือการจัด งานฉลองสถานที่สำคัญที่มีแต่โบราณ เช่น พระธาตุดอยสุเทพ วัดเจดีย์หลวง เป็นต้น

กล่าวถึงนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคเหนือภาคนี้มีการแสดงหรือการร่ายรำที่มีจังหวะช้า ท่วงท่านุ่มนวล เพราะมีอากาศเย็นสบาย ทำให้จิตใจของผู้คนมีความนุ่มนวล อ่อนโยน ภาษาพูดก็นุ่มนวลไปด้วย เพลงมีความไพเราะ อ่อนหวาน ผู้คนไม่ต้องรีบร้อนในการทำมาหากิน สิ่งต่างๆ เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการแสดงนาฏศิลป์ของภาคเหนือนาฏศิลป์ของภาคเหนือเช่น ฟ้อนเมือง(ฟ้อนเล็บ ฟ้อนก๋าย ลาย)ฟ้อนเทียน ฟ้อนจ้อง ฟ้อนวี ฟ้อนขันดอก ฟ้อนดาบ ฟ้อนเชิง (ฟ้อนเจิง)ตีกลองสะบัดไชย ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนน้อยไจยา ฟ้อนหริภุญชัย ฟ้อนล่องน่าน ฟ้อนแง้น เป็นต้น นอกจากนี้ นาฏศิลป์ของภาคเหนือยังได้รับอิทธิพลจากประเทศใกล้เคียง ได้แก่ พม่า ลาว จีน และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย เช่น ไทยใหญ่ เงี้ยว ชาวไทยภูเขา ยอง เป็นต้น

ดังนั้นนาฏศิลป์พื้นเมืองของภาคเหนือนอกจากมีของที่เป็น "คนเมือง" แท้ๆ แล้วยังมีนาฏศิลป์ที่ผสมกลมกลืนกับชนชาติต่างๆ และของชนเผ่าต่างๆ อีกหลายอย่าง เช่น อิทธิพลจากพม่า เช่น ฟ้อนกำเบ้อ ฟ้อนม่านมุ้ยเชียงตา นาฏศิลป์ของชนเผ่าต่างๆ เช่น ฟ้อนนก (กิงกาหล่า - ไทยใหญ่) ฟ้อนเงี้ยว (เงี้ยว) ระบำชอ ระบำเก็บใบชา(ชาวไทยภูเขา) ฟ้อนไต ฟ้อนไตอ่างขาง ฟ้อนนกยูง เป็นต้น

2.1.1 ฟ้อนเล็บ

เป็นศิลปะการแสดงภาคเหนือที่มีความงดงาม อ่อนช้อยลีลาการฟ้อนเล็บ จะแสดงออกถึงความพร้อมเพรียงของผู้แสดง เพราะการฟ้อนเล็บจะแสดงเป็นหมู่ การฟ้อนเล็บมักแสดงในงานมงคลต่าง ๆ ท่าฟ้อน การฟ้อนชนิดนี้มีมาแต่ดั้งเดิม คณะศรัทธาของแต่ละวัดมักมีครูฝึกสืบทอดต่อกันมา เมื่อถึงฤดูกาลที่จะมีงานปอยหลวง ซึ่งเป็นงานฉลองศาสนสถาน มักมีการฝึกซ้อม เด็กสาวในหมู่บ้านเพื่อแสดงในงานดังกล่าวเสมอ โดยที่รูปแบบกระบวนและลีลาท่าฟ้อนไม่ได้กำหนดตายตัว แต่ละครูหรือแต่ละวัดอาจแตกต่างกันไป ในสมัยพระราชชายาเจ้าดารารัศมีได้มีการปรับปรุงและประดิษฐ์ท่า

ฟ้อนให้ดูอ่อนช้อยงดงามยิ่งขึ้น และบุคคล ผู้หนึ่งซึ่งเคยได้รับการถ่ายทอดจากคุ้มเจ้าหลวงได้แก่ ครูสัมพันธ์ โชตนาการแต่งกายของผู้เล่นฟ้อนเล็บ ผู้ฟ้อนนุ่งผ้าซิ่นมีเชิงยาวกรอมเท้า สวมเสื้อแขนยาวห่มสไบ ผมเกล้าแบบผมมวยสูง ติดดอกไม้ ห้อยอุบะ ปล่อยชายลงข้างแก้ม สวมเล็บยาวตรงนิ้วชี้นิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย ยกเว้นนิ้วหัวแม่มือ

ภาพที่ 3 ฟ้อนเล็บ

ที่มา https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=abird&month=04-2016&date=25&group=76&gblog=15 (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนามีอยู่หลายกลุ่มหลากเชื้อชาติ คนล้านนาและเชียงใหม่จะเรียกตนเองว่า เป็นคนไทหรือคนไต บางคนก็เรียกตนเองว่า “คนเมือง” ซึ่งสันนิษฐานว่าสมัยก่อนดินแดนล้านนาเคยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ครั้นเมื่อมีคนพม่าเข้ามาปะปนอยู่มาก ชาวพื้นเมืองเชียงใหม่เดิมจึงได้คิดคำเรียกตนเองใหม่ว่าเป็น คนเมือง บางท่านก็ว่าคำว่า “คนเมือง” เป็นการประกาศยืนยันว่าตนเองเป็นคนในเมืองที่มีความเจริญทางวัฒนธรรม

หลังจากที่ล้านนาได้กลับฟื้นคืนชีวิตอีกครั้งหลังการกอบกู้บ้านเมืองของพระเจ้ากาวิละ ในยุคนี้นับว่าเป็นการรวบรวมผู้คนจากต่างถิ่นให้เข้ามาอาศัยอยู่ในเชียงใหม่ อันถือเป็นยุคที่ว่า “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” พระเจ้ากาวิละได้กวาดต้อนผู้คนจากภาคเหนือของพม่าทั้งจากเมืองลื้อ เมืองเขิน เมืองยอง เมืองไตและยังรวมไปถึงบางส่วนของสิบสองปันนาให้เข้ามาอยู่ในเชียงใหม่และลำพูน ในยุตนี้เองทำให้ผู้คนในเชียงใหม่มีหลายเชื้อชาติพันธุ์ คนพื้นเมืองเชียงใหม่เดิมที่มีเชื้อชายมาจากลัวะและไทยวนค่อย ๆ หายไปจากสังคมเมือง แต่ยังมีบางส่วนหลงเหลืออยู่ตามหมู่บ้านในชนบทแถบอำเภอแม่แจ่ม คนเมืองที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่เองกลับไม่ใช่คนพื้นเมืองดั่งเดิม ทว่าเป็นกลุ่มชน

ที่อพยพเข้ามาอยู่ทีหลังอันได้แก่ ชาวลื้อ ชาวไต ชาวเขิน ชาวยอง เป็นต้น (จักรพงษ์ คำบุญเรือง, 2564)

ภาพที่ 4 ภาพเขียนเครื่องแต่งกายจากวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน
ที่มา https://sites.google.com/a/muangleeschool.ac.th/nan-na-si-pha-sin/
ผ้าไทยภาคเหนือ (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

2.1.2 ลวดลายผ้าไทยภาคเหนือ

ผ้าไทย คือ ผ้าทอมือที่มีการผลิตในประเทศไทย โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ประวัติผ้าไทยไม่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากนัก เนื่องจากมีการให้ความสำคัญในด้านอื่นๆ มากกว่า แต่เราพอจะสืบหาประวัติของผ้าไทยในสมัยก่อนได้บ้างจากวรรณคดี จิตรกรรมฝาผนัง และมรดกศิลปะที่คงเหลืออยู่ในบางท้องถิ่น (วิกิพีเดีย, 2565)

ในภาคเหนือ ผ้าโบราณของภาคเหนือมีความโดดเด่นที่ผ้าของเจ้านายล้านนา ที่นิยมใช้ผ้ายกดอก ทอด้วยไหมเงินไหมทอง นอกจากนี้วัฒนธรรมผ้าที่หลากหลายโดยทั่วไป เพราะเป็นถิ่นเดิมของชาวไทยวน ที่มีชื่อเสียงด้านผ้าซิ่นตีนจก เช่น อำเภอแม่แจ่ม เชียงใหม่ อำเภอลอง แพร่ อำเภอลับแล อุตรดิตถ์ ชาวไทพวนบ้านหาดเสี้ยวสุโขทัยโดดเด่นทางด้านผ้าเข็นและผ้ามุกต่อตีนจก ชาวไทยลื้อมีวัฒนธรรมการทอผ้าที่โดดเด่นโดยเฉพาะผ้าลายน้ำไหล พบได้ในแถบจังหวัดพะเยา เชียงราย และน่าน ในภายหลัง ผ้าฝ้ายของป่าซางยังมีชื่อเสียงโดดเด่นมาช้านาน

ผ้าพื้นบ้านภาคเหนือที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่สุดคือ ผ้าไทยวน ผ้าไทลื้อ ผ้าของกลุ่มชนทั้งสอง ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องนอน และเครื่องบูชาตามความเชื่อที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะผ้าซิ่น ผ้านุ่งผู้หญิงของกลุ่มไทยวนและไทลื้อมีส่วนประกอบคล้ายคลึงกัน แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) หัวซิ่น ส่วนที่อยู่ติดกับเอว มักใช้ผ้าพื้นสีขาว สีแดง หรือสีดำต่อกับตัวซิ่นเพื่อให้ซิ่นยาวพอดีกับความ

สูงของผู้นุ่ง และช่วยให้ใช้ได้คงทน เพราะเป็นชายพกต้องขมวดเหน็บเอวบ่อยๆ 2) ตัวซิ่น ส่วนกลางของซิ่น กว้างตามความกว้างของฟืม ทำให้ลายผ้าขวางลำตัว มักทอเป็นริ้วๆ มีสีต่างๆ กัน เช่น ริ้วเหลืองพื้นดำ หรือทอยกเป็นตาสี่เหลี่ยม หรือทอเป็นลายเล็กๆ และ 3) ตีนซิ่น ส่วนล่างสุด อาจเป็นสีแดง สีดำ หรือทอลายจกเรียก ซิ่นตีนจก ชาวไทยวนนิยมทอตีนจกแคบ เช่น ซิ่นตีนจกแม่แจ่ม บริเวณอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มักทอลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดอยู่ตรงกลาง เชิงล่างสุดเป็นสีแดง ซิ่นตีนจกของคหบดีหรือเจ้านายมักสอดดิ้นเงินหรือดิ้นทองให้สวยงามยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5 ลายผ้าล้านนา

ที่มา https://sites.google.com/a/muangleeschool.ac.th/nan-na-si-pha-sin

(สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

2.1.3 งานตอกกระดาษแห่งล้านนา

เป็นงานช่างที่ใกล้จะสูญหาย งานตอกกระดาษแห่งล้านนานี้ต้องอาศัยความประณีต เพื่อสร้างสรรค์ลวดลายที่ละเอียดและซับซ้อนกล่าวกันว่า กว่าเราจะเห็นคุณค่าของบางสิ่ง ก็ต่อเมื่อมันได้สูญสลายไปแล้ว

งานช่างตอกกระดาษเป็นงานช่างที่แยกตัวออกมาจาก “ช่างสลัก” ถือเป็น งานช่างประเภทหนึ่ง ของไทย ช่างกระดาษพบทั่วไปได้ทุกภาคในประเทศไทย อยู่ในจารีตขนบวัฒนธรรมตามชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ เช่นภาคเหนือ จะพบงานช่างกระดาษทองอังกฤษหรือกระดาษสี ประดับปราสาทหีบศพ หรือปะรำ ในจารีตประเพณีของชาวล้านนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะพบงานช่างกระดาษประดับประดาในงานบุญต่างๆ ในฮีตสิบสองคลองสิบสี่ เช่น ประดับประดาบั้งไฟในขบวนแห่บั้งไฟงานบุญเดือนหก เรือไฟบกในงานประเพณีไหลเรือไฟในประเพณีออกพรรษา ตลอดจนงานศพตามแบบพื้นบ้านอีสาน ประดับประดาหอธรรมาสน์ในงานบุญผเวส

ภาพที่ 6 วิธีการตอกกระดาษ

ที่มา https://www.facebook.com/photo/?fbid=612233675568875&set=pcb.

ภาพที่ 7 งานตอกกระดาษ

ที่มา http://article.culture.go.th/index.php/layouts-modules-positions/3-column-layout-3/153-2019-07-30-07-16-07 (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

งานช่างตอกกระดาษที่พบอยู่ในชุมชนต่างๆ ทุกภูมิภาคของประเทศไทย ถือเป็นงานช่างฝีมือพื้นบ้าน ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประจำท้องถิ่นต่างๆ ช่างตอกกระดาษแต่ละสกุลช่าง มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษลงมานานหลายชั่วอายุคน ลวดลายตอกกระดาษต่างๆ ที่แสดงออกมาในรูปแบบของลวดลายเชิงสัญลักษณ์ บ่งบอกถึงแนวคติความเชื่อในเรื่องจารีตประเพณี และวัฒนธรรมของตนเองได้เป็นอย่างดี อาคารสิ่งก่อสร้างชั่วคราว หรือสิ่งของที่สร้างขึ้นเพียงใช้งานชั่วคราวไม่ถาวรล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยงานช่างตอก-กระดาษ ประดับประดาเสมอ เช่น หีบศพปะรำ เมรุ พลับพลาปราสาท ขบวนบั้งไฟ เรือไฟ ตลอดจนธรรมาสน์เทศในเทศกาลงานบุญผเวสของชาวอีสาน เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นด้วยภูมิปัญญาของช่างที่อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ลวดลายและรูปแบบที่ปรากฏ บางลวดลายมีคติสอดแทรกความนึกคิดของช่างผู้ประดิษฐ์ บางลวดลายได้แรงบันดาลใจจากเรื่องราวในพุทธศาสนา เช่น ภาพตอกกระดาษในงานบุญผเวส บางลวดลายได้แรงบันดาลใจจากสิ่งของใกล้ตัวและธรรมชาติ นับเป็นความงามที่มีคติแฝงอยู่ในลวดลายประจำตัวในท้องถิ่นต่างๆ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2557)

ภาพที่ 8 งานตอกกระดาษ

ที่มา http://article.culture.go.th/index.php/layouts-modules-positions/3-column-layout-3/153-2019-07-30-07-16-07 (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

2.1.4 โคมล้านนา

งานประเพณียี่เป็งของชาวล้านนาจะทำการประดับตกแต่งอาคารบ้านเรือน วัด สถานที่ราชการ และสถานที่เอกชน ด้วยต้นกล้วย อ้อย ทางมะพร้าว ดอกไม้ ตุงช่อประทีป การจุดโคมไฟหรือโคมล้านนา สำหรับโคมล้านนาเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวล้านนาและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา โดยชาวล้านนาจะประดิษฐ์โคมล้านนาในรูปลักษณะต่างๆ เช่น โคมดาว โคมผัด โคมแปดเหลี่ยม โคมหูกระต่าย โคมไห โคมรังมดส้ม หรือโคมเสมาธรรมจักร เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันนิยมแขวนประดับตกแต่งตามอาคารบ้านเรือนมีหลากหลายรูปแบบตามแต่ละภูมิปัญญาของท้องถิ่น โคมล้านนาจะใช้ไม้ไผ่เหี้ย และไผ่ข้าวหลามมาสานขึ้นโครง เป็นตะกร้า หรือชะลอม จากนั้นนำกระดาษสา กระดาษแก้ว หรือผ้าดิบมาปิดทับโครงนั้น แล้วจึงตัดกระดาษสีเงิน สีทอง เป็นลวดลายลายสไตล์ล้านนาประดับตกแต่งลงไปอย่างสวยงาม แล้วจุดไฟลงไปในผางประทีป หรือน้ำมันไขเพื่อให้เกิดแสงสว่างในยามค่ำคืน

สำหรับจุดมุ่งหมายของโคมล้านนาเป็นการให้แสงสว่างในยามค่ำคืน และยังถวายเป็นพุทธบูชาในประเพณีสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันออกพรรษา เป็นต้น โดยการบูชาโคมล้านนามีความเชื่อว่าจะนำความสว่างไสวให้เกิดแก่ชีวิต สร้างความเป็นสิริมงคล ความเจริญ ความสุข แสงของโคมนำทางสู่สติปัญญาให้แก่เจ้าของบ้านและคนในครอบครัว เปรียบเสมือนแสงทางส่องชีวิตต่ออายุของผู้ถวายโคมไฟเพื่อเป็นพุทธบูชา และถ้าหากเกิดมาชาติหน้าจะเป็นบุคคลที่มีความฉลาดเฉลียว เปรียบดั่งแสงของเปลวไฟที่ลุกโชติช่วงท่ามกลางความมืดมืด ต่อมาในภายหลังจึงมีการประดิษฐ์โคมในลักษณะรูปร่างต่างๆ ตามยุคตามสมัย แต่ยังคงเป็นการสืบสานงานศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวล้านนาให้คงอยู่ต่อไปอีกยาวนาน (ธีรบูลย์ มิตรมโนชัย, 2565)

ภาพที่ 9 โคมล้านนา

ที่มา https://workpointtoday.com/%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B9%84%E0%B8%9F%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B9%84%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD/ (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

2.1.5 งานบุดุนโลหะ

ถือเป็นงานช่างประณีตศิลป์อีกอย่างหนึ่งของไทย ที่มีลักษณะเป็นการตกแต่งผิวภายนอของศิลปวัตถุและสถาปัตยกรรมให้เกิดความงาม มีคุณค่า และคงทนถาวร ในสมัยโบราณ ช่างบุ ได้ถูกจัดให้เป็นช่างหลวงอยู่ในจำพวกช่างสิบหมู่ คือ ช่างประเภทที่ทำการบุดลหะให้แผ่ออกเป็นแผ่นบาง ๆ แล้วนำไปหุ้มคลุมปิดเข้ากับ หุ่น ชนิดต่าง ๆ เพื่อปิดประดับทำเป็นผิวนอกของหุ่น ที่อาจทำด้วยวัตถุต่าง ๆ ซึ่งจะรวมถึงการดุนให้เกิดลวดลายประดับที่สวยงามด้วยตัวอย่างของงานบุดุนโลหะจะได้แก่ งานบุพระสถูปเจดีย์ บุเครื่องลำยองประกอบหน้าบัน บุหัวเสา บุพระแท่น ราชบัลลังก์ บุบุษบก บุพระพุทธรูป และบุพระพิมพ์ เป็นต้น

การบุหุ้มโลหะอย่างผิวเป็นลวดลาย โลหะที่ใช้ในการทำลวดลายนั้นมักจะใช้โลหะที่มีเนื้ออ่อน เช่น ทองคำ และเงิน งานบุโลหะประเภทนี้จะเป็นการดุนแผ่นโลหะให้เป็นลวดลาย ก่อนที่จะนำไปบุทับลงบนวัตถุหรือหุ่นชนิดต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น เช่น งานบุประดับเครื่องราชภัณฑ์ งานบุส่วนลวดลายประดับสถาปัตยกรรม และพระพุทธปฏิมากรทรงเครื่องต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมหมายไปถึงงานบุดุนโลหะภาชนะเครื่องเงินและเครื่องโลหะอื่น ๆ เช่น ขันลงหิน อีกด้วย

ภาพที่ 10 วัดศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา https://www.museumthailand.com/th/2319/storytelling/หัตถศิลป์-ถิ่นวัวลาย/ (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

2.1.6 ลวดลายล้านนา

คำจั๋งโก่ เป็นสำเนียงภาษาทางเหนือที่ใช้เรียกชื่อแผ่นทองที่ใช้ในการบุ การดุน และการฉลุเพื่อใช้ในการประดับอาคารทางศาสนา (ชื่อเรียกอื่นๆ สุวรรณจังโก ทองสักโก ตองจั๋งโก่) นิยมใช้หุ้มองค์เจดีย์เพื่อป้องกันการผุกร่อนประกอบกับการทำเป็นลวดลายประดับหรือใช้ปิดทองก็ได้ลวดลายคำจั๋งโก่ที่มีการกล่าวขวัญถึงความงดงาม เช่น องค์พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง และองค์พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ อันมีความพิเศษคือการบุหุ้มคำจั๋งโก่ตลอดทั้งองค์ประกอบกับมีลวดลายประดับตลอดทั้งช่วงขององค์พระธาตุ โดยเฉพาะลวดลายขององค์พระธาตุลำปางหลวงที่มีลวดลายจำนวนมากมายไม่ซ้ำกัน ได้มีการประมวลลวดลายเอาไว้และมีการคัดลอกเป็นลายเส้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจในเรื่องราวของเส้นสายลวดลายล้านนาอันมีบุคลิกที่แตกต่างจากลายไทยภาคกลางและเป็นลวดลายที่มีเสน่ห์ที่ช่างโบราณได้รังสรรค์เอาไว้อย่างลงตัว

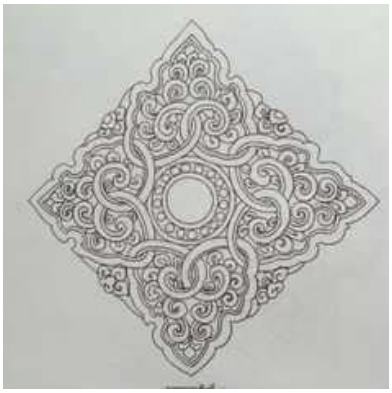

ภาพที่ 11 ลายล้านนา ลายจั๋งโก๋
ที่มา https://www.pinterest.de/pin/352336370828506725/ (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

ภาพที่ 12 ลวดลายคำจั๋งโก๋ วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา https://www.pinterest.com/pin/352336370828506752/ (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

2.2 ทัศนธาตุในองค์ประกอบศิลป์

ทัศนธาตุเป็นสื่อสุนทรียภาพที่ศิลปินประกอบเข้าหารูปทรง เพื่อสื่อความหมายตามแนวเรื่องหรือแนวความคิดจากจุดหมายนั้น ประกอบกัน หรือการจัดระเบียบ หรือการประสานกันเข้าของทัศนธาตุ จึงเป็นปัญหาสำคัญลำดับต่อมา และจำเป็นต้องมีสิ่งหนึ่งที่จะยึดเหนี่ยวให้วัสดุเหล่านี้รวมตัวเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นสิ่งใหม่ที่มีความคิดความหมายในตัวเอง สิ่งยึดเหนียวนี้คือ กฎเกณฑ์ของเอกภาพ

ซึ่งทัศนธาตุที่กล่าวมานั้น จำเป็นอย่างยิ่งในการเข้าใจพื้นฐานการสร้างงานศิลปะ เพื่อที่จะผสาน รูปทรงและภาพออกมาให้มีเอกภาพในการเขียนงานจิตรกรรม ซึ่งทัศนธาตุประกอบไปด้วยรายละเอียดต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 จุด (Point)

ซึ่งในธรรมชาติเราจะเห็นจุดกระจายซ้ำ ๆ กัน เหล่านี้ทำให้เกิดรูปทรง (จุด) ในที่ว่างขึ้น ซึ่งเป็นการเริ่มแรกของหลักองค์ประกอบศิลป์ ตัวจุดเกือบไม่มีอะไรเลย รูปร่างก็ไม่มี มิติก็ไม่มี เมื่อปรากฏตัวในที่ว่างนั้นจะทำให้ที่ว่างนั้นมีความหมายขึ้นมาในทันที

2.2.2 เส้น (Line)

ซึ่งความสำคัญของเส้นนั้นมีอยู่มากมาย เส้นเกิดจากจุด ลากไปอีกจุด เส้นซึ่งสามารถสร้างอารมณ์ ได้จากเส้น โค้ง เส้นตั้ง เส้นนอน แต่เส้นมีความสำคัญในโครงสร้างของปริมาตร เนื่องจากรูปนอก (External Contour) ไม่สามารถแสดงความโค้งนูนของปริมาตรได้ เส้นภายใน (Internal Contour) จึงเป็นเส้นโครงสร้างหรือเส้นจินตนาการอีกชิดหนึ่งที่แสดงความเคลื่อนไหวที่พื้นผิวให้รู้สึกในปริมาตรของรูปทรง ซึ่งหน้าที่ของเส้นสามารถแบ่งได้ดังนี้

- แบ่งที่ว่างออกเป็นส่วนต่าง ๆ
- กำหนดของเขตของที่ว่าง หมายถึง สร้างรูปร่าง หรือรูปแบบพื้นที่ว่าง
- กำหนดเส้นรูปนอกของรูปทรง หมายถึง การสร้างรูปทรง
- ทำหน้าที่เป็นน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา หมายถึงการแรเงาด้วยเส้น
- ให้อารมณ์ความรู้สึกด้วยตนเอง

2.2.3 น้ำหนัก (Volume)

คือความอ่อนแก่ของบริเวณที่ถูกำแสงสว่าง และบริเวณที่เป็นเงาของวัตถุ หรือการระบายสีให้เกิดค่าน้ำหนักอ่อนแก่ของสีหนึ่ง หลายสี หรือบริเวณที่มีสีขาว สีเทา และสีดำ ในความเข้มระดับต่างๆ ในงานชิ้นหนึ่ง น้ำหนักที่ใช้ตามแสงเงาธรรมชาติจะทำให้เกิดรูปทรงแล้ว น้ำหนักทำให้ความรู้สึกทางอารมณ์ด้วยการประสานความอ่อนแก่ในตัวมันเองอีกด้วย คุณลักษณะของน้ำหนักมีดังนี้

- มี 2 มิติ ความกว้าง ยาว
- มีทิศทาง
- มีลักษณะต่าง ๆ เช่นเดียวกับเส้น คือ ยาว สั้น เป็นคลื่น ฯลฯ
- มีความอ่อนแก่
- มีลักษณะผิวต่าง ๆ

2.2.4 สี (Color)

สีเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่น่าอัศจรรย์ สีมีอยู่ในแสงแดดเป็นคลื่นสีชนิดหนึ่ง จะปรากฏให้เห็นเมื่อแสงผ่านละอองน้ำในอากาศเกิดการหักเหเป็นรุ้งออกมา สีรุ้งที่เราเห็นในท้องฟ้ามีอยู่ 7 สี ด้วยกัน ม่วง ม่วงน้ำเงิน น้ำเงิน เขียว เหลือง ส้ม และ แดง ถ้าเรานำแท่งแก้วสามเหลี่ยม (Prism) มาให้แสดแดดส่องผ่าน แท่งแก้วจะแยกสีออกมาเป็นรุ้งเช่นเดียวกัน แต่ละสีมีความถี่ของคลื่นแสงที่ไม่เท่ากัน

สีมีอยู่ 2 ชนิดคือ สีที่เป็นแสง (Spectrum) สีที่เกิดขึ้นจากการหักเหของแสง กับ สีที่เป็นวัตถุ (Pigment) ได้แก่สีที่อยู่ในวัตถุธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ แร่ธาตุ ฯลฯ ซึ่งน่าที่ของสีนั้น ทำหน้าที่เช่นเดียวกับน้ำหนักทุกประการ แต่เพิ่มหน้าที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งคือ ให้อารมณ์ความรู้สึกด้วยตัวเองโดยตรง

2.2.5 พื้นผิว (Texture)

ลักษณะพื้นผิวหมายถึง ลักษณะพื้นผิวของสิ่งต่าง ๆ ที่เมื่อสัมผัสจับต้องหรือเมื่อเห็นแล้วรู้สึกได้ว่า หยาบ ละเอียด มัน ด้าน ขรุขระ เป็นเส้น เป็นจุด ฯลฯ ซึ่งลักษณะพื้นผิวมี 2 ชนิดคือ ลักษณะพื้นผิวที่จับต้องได้ เช่น กระดาษทราย ผิวส้ม แก้ว ฯลฯ กับ ลักษณะผิวที่ทำเทียมขึ้นเมื่อมองดูรู้สึกหยาบหรือละเอียด แต่เมื่อสัมผัสจับต้องเข้าจริงกลับเป็นผิวเรียบ

2.2.6 รูปทรง (Form)

หมายถึง โครงสร้างทางรูปของงานศิลปะ ที่รวมทั้งรูปภายในและภายนอก จะเป็นโครงสร้างที่ก่อขึ้นรูปด้วยหน่วยเพียงหน่วยเดียวหรือหลายหน่วยรวมตัวขึ้นก็ได้ รูปทรงที่เป็นศิลปะเกิดขึ้นจากการผสานกันของทัศนธาตุ กฎเกณฑ์ของเอกภาพโดยแบ่งประเภทของรูปทรงเป็น 3 ประเภท

- รูปทรงเรขาคณิต ได้แก่รูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปวงกลม รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม ฯลฯ ซึ่งในธรรมชาติ ผลึกของสารต่าง ๆ จะมีรูปแบบของรูปทรงเรขาคณิต รูปทรงเหล่านี้ให้โครงสร้างหรือเป็นพื้นฐานของรูปทรงอื่น ซึ่งผู้เริ่มศึกษาควรทำความเข้าใจกับรูปทรงพื้นฐานเหล่านี้ให้ดีที่สุดก่อนก้าวไปสู่รูปทรงชนิดอื่น เพรารูปทรงทุกรูปทรงมีรูปทรงเรขาคณิตเป็นโครงสร้างอยู่
- รูปทรงธรรมชาติ หรือรูปทรงอินทรียรูป หมายถึงรูปทรงของสิ่งมีชีวิต หรือลักษณะคล้ายสิ่งมีชีวิต มีโครงสร้างเกิดขึ้นด้วยการขยายตัวหรือผนึกตัวของเซลล์ต่าง ๆ ได้แก่ คน สัตว์ พืช ซึ่งเราหมายถึงรูปทรงที่ให้ความรู้สึกว่ามีโครงสร้างของชีวิตและเติบโตได้
- รูปทรงอิสระ หมายถึง รูปทรงที่มิได้จำกัดอยู่ในแบบเลขาคณิต หรืออินทรีย์รูป แต่เกิดขึ้นอย่างอิสระ ไม่มีโครงสร้างแน่นอนของตัวเอง เป็นไปตามอิทธิพลของสภาพแวดล้อม เช่นรูปทรงหยดน้ำ ก้อนเมฆ บ่อน้ำ ควัน มีลักษณะลื่นไหล

2.2.7 พื้นที่ว่าง (Space)

ที่ว่างตามปกติจะกว้างขวางจนหาขอบเขตมิได้ เป็นที่ที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงดำรงอยู่ ที่ว่างเป็นทัศนธาตุที่มองไม่เห็นจะปรากฏก็ต่อมีทัศนธาตุอื่นเข้ามากไหนรูปร่างหรือก่อปฏิกิริยาขึ้น ที่ว่างจึงเปรียบเหมือนสนามหรือเวทีที่ทัศนธาตุอื่น ๆ ลงไปแสดงหรือปรากฏตัวในบทบาทของรูปทรงทัศนศิลป์แต่ละประเภทใช้ที่ว่างต่างกันไปตามลักษณะของงาน จิตรกรรมใช้พื้นที่ว่างเป็น 2 มิติ แต่อาจทำให้เกิดการลวงตาเป็น 3 มิติได้ ด้วยวิธีการประกอบกันของทัศนธาตุต่าง ๆ

ที่ว่างในงานศิลปะ เป็นที่ว่างที่ได้ถูกควบคุมและกำหนดให้มีขอบเขต และความหมายตามที่ศิลปินต้องการ มีหลากหลายลักษณะดังต่อไปนี้

- ที่ว่างจริงและที่ว่างลวงตา
- ที่ว่างแบบ 2 มิติ
- ที่ว่างที่เป็นกลาง
- ที่ว่างบวกและที่ว่างลบ
- ที่ว่างแบบสองนัย

รูปรงกับที่ว่าง เมื่อเราสร้างสิ่งหนึ่งในพื้นที่ว่าง เราเรียกสิ่งนั้นว่ารูปทรง ในงานศิลปะชิ้นหนึ่งจึงมีรูปทรงกับพื้นที่ว่างประกอบกันอยู่ ในงานจิตรกรรม เราอาจเรียกสิ่งที่เขียนขึ้นว่ารูปทรง และเรียกบริเวณที่ว่างรอบรูปทรงว่า ที่ว่างได้

ตำแหน่งของรูปทรงและพื้นที่ว่าง การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของรูปทรงที่ลักษณะอย่างเดียวกัน ในที่ว่างของแผ่นภาพที่มีขนาดและรูปร่างเหมือนกันจะทำให้ความหมายส่วนรวมของภาพเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ผลมากจากการเปลี่ยนแปลงของที่ว่างที่อยู่รอบรูปทรงนั้น

2.2.8 แสง (Light)

เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในผลงาน ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงรูปแบบทัศนศิลป์ซึ่งมีแสง (กายภาพ) เป็นหลัก แสงถูกนำมาใช้เพื่อผลทางสถาปัตยกรรมตลอดประวัติศาสตร์ของมนุษย์ อย่างไรก็ตามแนวคิดสมัยใหม่ของศิลปะแสงเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาแหล่งกำเนิดแสงจากหลอด ไฟฟ้าเทียมและการทดลองโดยศิลปินในยุคสมัยใหม่ ของขบวนการคอนสตรัคติวิสต์และบาวเฮาส์

ภาพที่ 13 ผลงานชื่อ Blessing Hand ปี ค.ศ. 2012 ศิลปิน Stepan Ryabchenko
ที่มา https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:The_Blessing_Hand_by_Stepan_Ryabchenko_in_Saatchi_Gallery_in_London.jpg (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

2.3 อิทธิพลของศิลปิน

2.3.1 แดน เฟลวิน (Dan Flavin)

ภาพที่ 14 แดน ฟลาวิน (1 เมษายน ค.ศ. 1933 – 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1996)
ที่มา Dan Flavin - Artists - Mnuchin Gallery (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

เป็นศิลปินชาวอเมริกัน ผลงานยุคต้นของแดน เฟลวิน มีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงออกทางนามธรรมนาม ในปี ค.ศ. 1961 ฟลาวินเริ่มออกแบบชิ้นส่วน "ไอคอน" ชิ้นแรกกับซอนยา เซเวอร์ดิยา ภรรยาของเขา เขาจัดแสดงประติมากรรมแสงครั้งแรกในปี ค.ศ. 1964 ประกอบด้วยโครงสร้าง

กล่องที่ส่องสว่างด้วยหลอดไส้และหลอดฟลูออเรสเซนต์ ต่อมาฟลาวินหยุดทำงานกับผ้าใบ เขาใช้แต่หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์และอุปกรณ์ตกแต่งเท่านั้น ผลงานในปี ค.ศ. 1963 แสดงสไตล์ใหม่ในรูปแบบผลงานของเขา The Diagonal of May 25, 1963 (to Constantin Brancusi) ที่เป็นหลอดฟลูออเรสเซนต์สีเหลืองวางบนผนังทำมุม 45 องศากับพื้น ฟลาวินอุทิศผลงานชิ้นนี้ให้กับประติมากรคอนสแตนติน บรังกุสซี

แดน ฟลาวินอธิบายในภายหลังว่าการค้นพบศักยภาพของหลอดฟลูออเรสเซนต์ของเขาเป็นการเปิดเผยที่สำคัญ เขาชื่นชมประติมากรรมสำเร็จรูปของMarcel Duchampมาโดยตลอด และเขาก็ตระหนักว่าหลอดไฟเป็นวัตถุในรูปแบบพื้นฐานที่เขาสามารถใช้ได้หลายวิธี

ภาพที่ 15 ผลงานชื่อ The Diagonal of May 25, 1963 (to Constantin Brancusi) ปี ค.ศ. 1963 ศิลปิน แดน ฟลาวิน

ที่มา https://www.diaart.org/collection/collection/flavin-dan-the-diagonal-of-may-25-1963-to-constantin-brancusi-1963-1996-001 (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

ภาพที่ 16 ผลงานชื่อ Site-specific installation ปี ค.ศ. 1996 ศิลปิน แดน ฟลาวิน
ที่มา https://en.wikipedia.org/wiki/Dan_Flavin (สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2565)

2.3.2 เดนนิส ออพเพนไฮม์ (Dennis Oppenheim)

เป็นศิลปินชาวอเมริกัน แนวปฏิบัติทางศิลปะในยุคแรกๆ ของออพเพนไฮม์คือ การตั้งคำถามเชิงญาณวิทยาเกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะ การสร้างงานศิลปะ และคำจำกัดความของศิลปะ: meta-art ที่เกิดขึ้น เมื่อกลยุทธ์ของ Minimalists ถูกขยายเพื่อเน้นที่สถานที่และบริบท เช่นเดียวกับวาระด้านสุนทรียะ งานก้าวหน้าจากการรับรู้ถึงคุณสมบัติทางกายภาพของแกลเลอรีไปจนถึงบริบททางสังคมและการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของประติมากรรมสาธารณะถาวร

ศิลปะของออพเพนไฮม์เติบโตและเปลี่ยนจากความขาดแคลนในตำนานของวัตถุและการปฏิเสธระบบแกลเลอรี่ เขาเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนานิยามของศิลปะมากกว่าศิลปินร่วมสมัยคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิด การแทรกแซงในชั่วขณะหนึ่ง อนุสาวรีย์ขนาดใหญ่ และขยายขอบเขตศิลปะนอกแกลเลอรี ออพเพนไฮม์เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างช่วงเวลาพื้นฐานและกำหนดช่วงเวลาของการเคลื่อนไหวทางศิลปะที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Performance, Conceptual และ Earth Art โดยในตลอดอาชีพการงานของเขา ออพเพนไฮม์กระโดดไปมาระหว่างการเคลื่อนไหว วัสดุ สไตล์ และแก่นสาระสำคัญทางแนวคิด

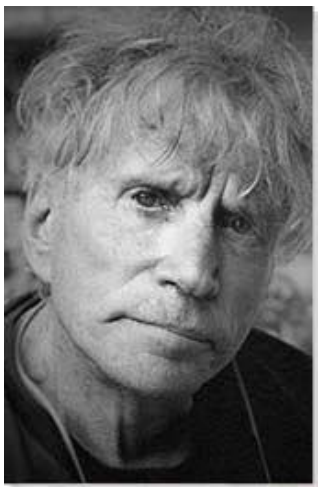

ภาพที่ 17 เดนนิส ออพเพนไฮม์ (6 กันยายน ค.ศ. 1938 - 21 มกราคม ค.ศ. 2011)
ที่มา U.S. artist Dennis Oppenheim dies at 72 | CBC News (สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2565)

ภาพที่ 18 ผลงานชื่อ Device to Root Out Evil ปี ค.ศ.1997 ศิลปิน เดนนิส ออพเพนไฮม์
ที่มา https://www.abc-mallorca.com/plaza-porta-santa-catalina-palma/ (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

ภาพที่ 19 ผลงานชื่อ Light Chamber ปี ค.ศ. 2012 ศิลปิน เดนนิส ออพเพนไฮม์
ที่มา https://denverpublicart.org/public-arts/light-chamber/ (สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565)

เดนนิส ออพเพนไฮม์ ติดตั้งผลงานชื่อ Light Chamber ในพลาซ่าหลักของศูนย์ตุลาการเดนเวอร์ที่ได้รับการปรับปรุงใหม่ ประติมากรรมสูง 60 ฟุต ได้รับแรงบันดาลใจจากผู้คนที่ทำงานในศาล และแนวคิดของเขาคือการสร้างประติมากรรมเพื่อใช้เป็นห้องหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับการสะท้อนภาพบุคคลบนจัตุรัส ชื่อของผลงานนี้ จึงมีที่มามาจากสองแหล่งระหว่าง ห้องผู้พิพากษากับแสงสว่าง แนวคิดของเขาคือการสร้างประติมากรรมเพื่อใช้เป็นห้องหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับการสะท้อนภาพบุคคลบนจัตุรัส แสดงภาพดอกไม้ที่ยังไม่ได้กางออก โดยมีกลีบดอกไม้ที่สร้างจากแท่งเหล็กชุบสังกะสี ซึ่งจุดไฟในเวลากลางคืนด้วยไฟ LED กลีบเปิดออกเผยให้เห็นห้องที่เชื้อเชิญผู้สัญจรไปมาในช่วงเวลาแห่งการไตร่ตรองและการมีชัย

แนวทางการสร้างผลงานสามมิติที่ทำงานร่วมไปกับการใช้แสงของศิลปินทั้ง 2 คน ได้ทำให้วัสดุอย่างเหล็กหรืออลูมิเนียมมีความอ่อนนุ่ม ลดความแข็งกระด้างลง กายภาพของแสงกระทบเข้ากับวัตถุที่อยู่โดยรอบสร้างให้เกิดบรรยากาศใหม่ ทำให้เกิดความสวยงานโดยรอบในพื้นที่ของการติดตั้งผลงาน การใช้แสงยังสามารถใช้สีได้อย่างหลากหลาย และยังช่วยสร้างให้เกิดการผสมกันของสีแสงซึ่งจะสร้างความสวยงามที่มีเอกลักษณ์ให้กับตัวผลงานและบริเวณพื้นที่ติดตั้งโดยรอบได้ด้วย

ทั้งรูปทรงที่มีเอกลักษณ์ของศิลปะภาคเหนือ รวมกับการใช้แสงในผลงานประติมากรรม ข้าพเจ้าได้นำแนวทางการสร้างสรรค์นี้ไปใช้สำหรับการออกแบบและพัฒนารูปแบบของผลงานต่อไป

บทที่ 3

การดำเนินการและกระบวนการก่อนการสร้างสรรค์

3.1 การสร้างภาพร่างผลงานประติมากรรม

3.1.1 การค้นหารูปทรงแรงบันดาลใจ

การบันทึกข้อมูลได้จากการให้นางรำจากทางคณะนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มารำเป็นแบบ บันทึกภาพเพื่อนำมากำหนดรูปทรงของประติมากรรมต้นแบบที่จะนำไปพัฒนาออกมาในรูปแบบ 3 มิติต่อไป

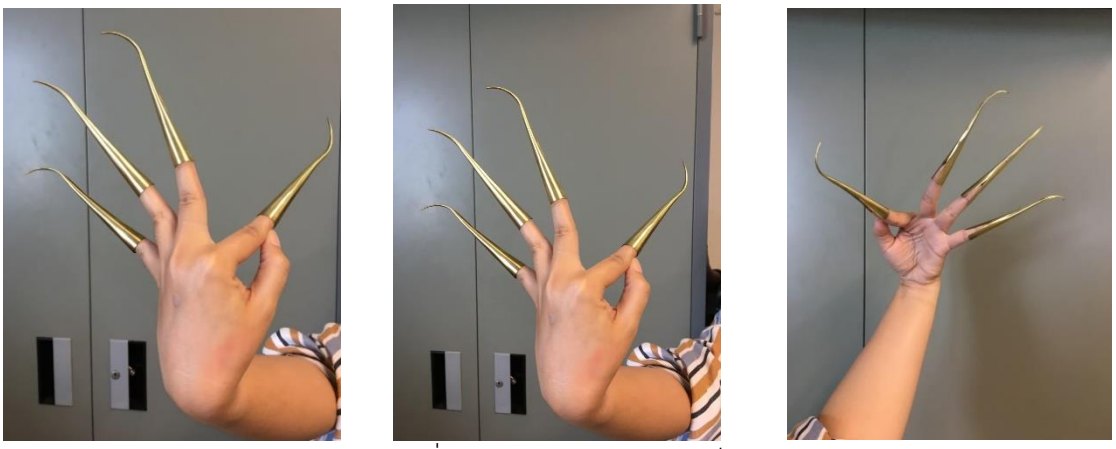

ภาพที่ 20 ภาพมือนางรำฟ้อนเล็บ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

3.1.2 การสร้างภาพร่าง 2 มิติ เพื่อค้นหารูปทรง 3 มิติ

การสร้างภาพร่าง ผู้สร้างสรรค์ ได้สร้างภาพร่างด้วยรูปแบบการสร้างด้วยการเขียนมือ และขึ้นแบบภาพร่างด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เห็นมุมมองลวดลายและสีสันแบบสามมิติ ก่อนนำไปสร้างภาพเสมือนจริง ทั้งลวดลายล้านนาบนเล็บที่ต้องการให้มีการฉลุลายออกมาโดยตัววัสดุเป็นเหล็ก ดัดเป็นลวดลายล้านนา จากโคนเล็บไปถึงปลายเล็บ ซึ่งมีลักษณะเหมือนลายฉลุ เพื่อให้แสงลอดผ่านได้ภาพร่างของแสงที่ผ่านลายฉลุจากลวดลายล้านนา เพื่อให้เกิดแสงที่ทอดลงบนพื้นผ่านการผสมผสานของสีจากแสงไฟ

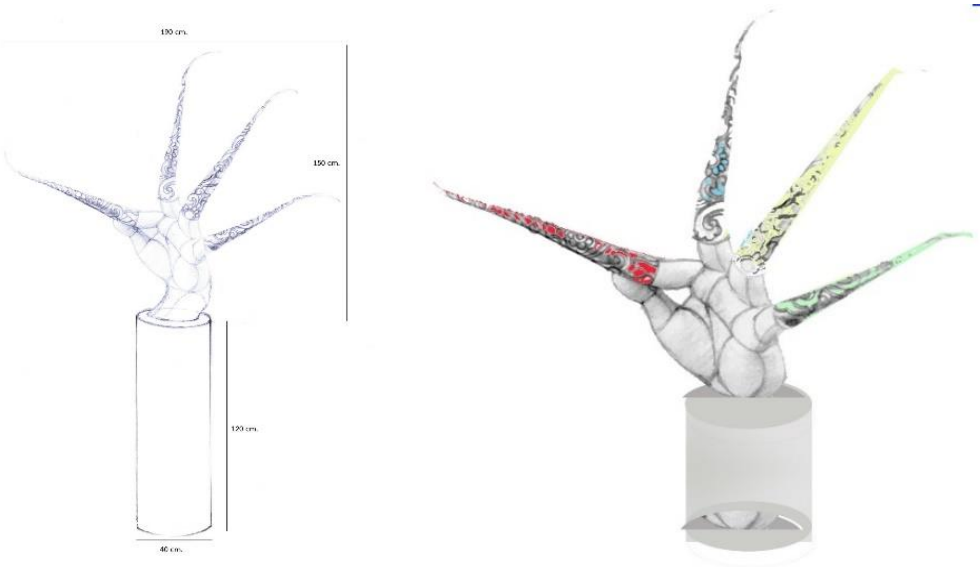

ภาพที่ 21 ภาพร่างต้นแบบ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

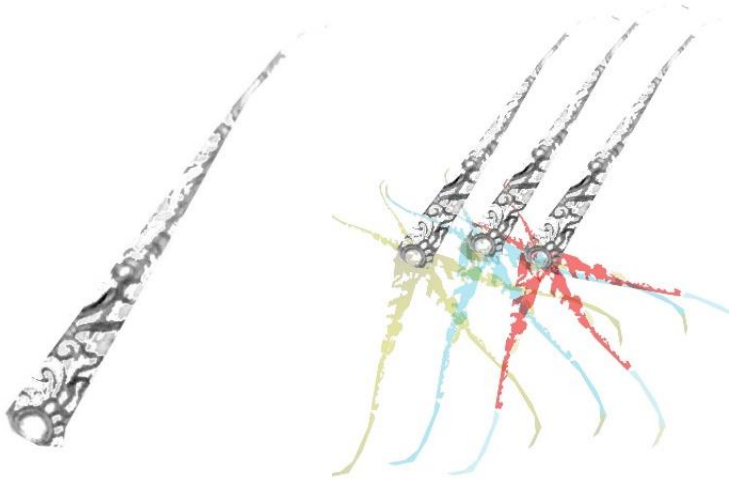

ภาพที่ 22 ภาพร่างแสงที่ผ่านลายฉลุ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

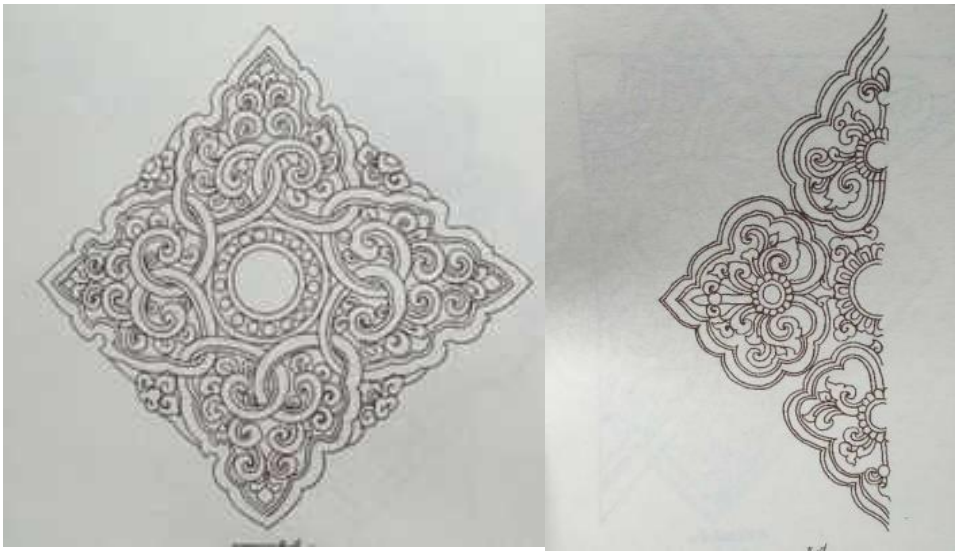

ภาพที่ 23 ภาพร่างลวดลายล้านนา
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ลายคำ ในความหมายของศิลปกรรมล้านนาคือ ลวดลายที่ประดับตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้ อาคารสถานที่ด้วยทองคำเปลว มีลวดลายสีทองบนพื้นสีแดงหรือดำ การประดับตกแต่งลายคำของล้านนานั้น มีวิธีการแบบที่ต่อเนื่องจากการฉลุแบบ หรือใช้วิธีการที่แตกต่างไป การประดับตกแต่งลายคำล้านนานั้น ปรากฏให้เห็นบนบานประตู หน้าต่าง ฝาผนังของโบสถ์ วิหาร หรือตู้พระไตรปิฎก หีบพระธรรม สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไม้สัก หรือปกสมุดข่อย ที่เป็นเนื้อกระดาษข่อย หรือกระดาษสา ลวดลายที่นำมาประดับตกแต่ง มีอยู่ 2 ลักษณะคือ ลวดลายที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงส่วนกลาง ลายในกลุ่มนี้ได้แก่ ลวดลายที่เป็นลายกระกนกต่างๆ ส่วนลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เด่นชัดบ่งบอกถึงศิลปกรรมล้านนาโดยแท้คือ ลวดลายกึ่งธรรมชาติ กึ่งประดิษฐ์ ซึ่งเป็นวิธีการของจิตรกรรมไทยแบบประเพณีผสมผสานกับแบบไทยใหญ่หรือพม่า เช่น ลวดลายดอกพุดตาน ผสมคละเคล้าตัวภาพสัตว์ รวมทั้งลวดลายที่ได้รับอิทธิพลจากจีน เช่น ภาพมังกร และหงส์ส่วนภาพทวารบาลมีลักษณะเป็นภาพทรงเครื่องแบบกษัตริย์พม่าหรือไทยใหญ่ถืออาวุธ ส่วนลวดลายประดับที่เป็นลายกระกนกมีลักษณะลวดลายใกล้เคียงกับช่างหลวงทางภาคกลาง

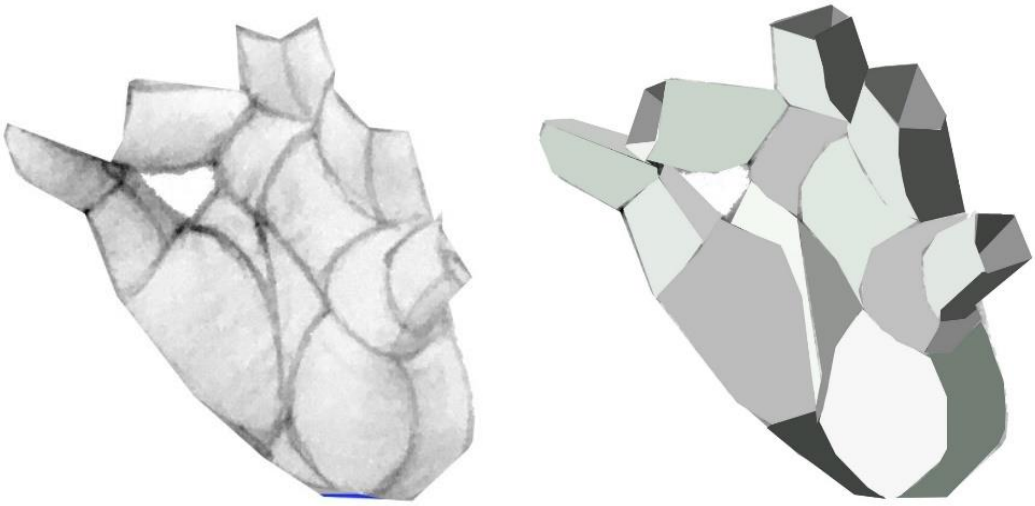

ภาพที่ 24 ภาพร่างตัวมือในการหาปริมาตร
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

3.1.3 การนำเสนอและขอคำแนะนำจากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ รอบที่ 1

จากเรื่องราวการเก็บข้อมูลต่าง ๆ เบื้องต้นในการสร้างสรรค์ผลงานนั้น ตัวงานเป็นวัสดุในแบบลอยตัว สามารถแปลเปลี่ยนพื้นที่ติดตั้งได้ ทั้งการแขวนกับตัวอาคาร และการตั้งพื้นบนฐานประติมากรรมโดยตัวอาคารนั้นได้ ทางผู้จัดทำจึงติดต่อกับทางวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการติดตั้งงานถาวร เป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม พื้นถิ่น ล้านนาของทางภาคเหนือออกมาในรูปแบบของงานทัศนศิลป์ 3 มิติ ให้ความสวยงามทั้งกลางวัน และกลางคืน กับบริเวณสถานที่ติดตั้ง

การนำเสนอภาพร่างและข้อมูลในการสร้างสรรค์ต่อคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ ในวันที่ 2 มีนาคม 2565 เกิดขึ้นก่อนจะเริ่มปฏิบัติงานจริง การสร้างสรรค์และปรับแก้ ซึ่งคณะกรรมการมีความเห็นในการให้สร้างฐานเพื่อรองรับผลงานประติมากรรมในการติดตั้ง และใช้วัสดุที่เป็นอลูมิเนียมในการสร้างสรรค์ รวมทั้งการติดตั้งระบบไฟ เพื่อให้เกิดผลกับผลงานและสภาพแวดล้อมรอบด้าน

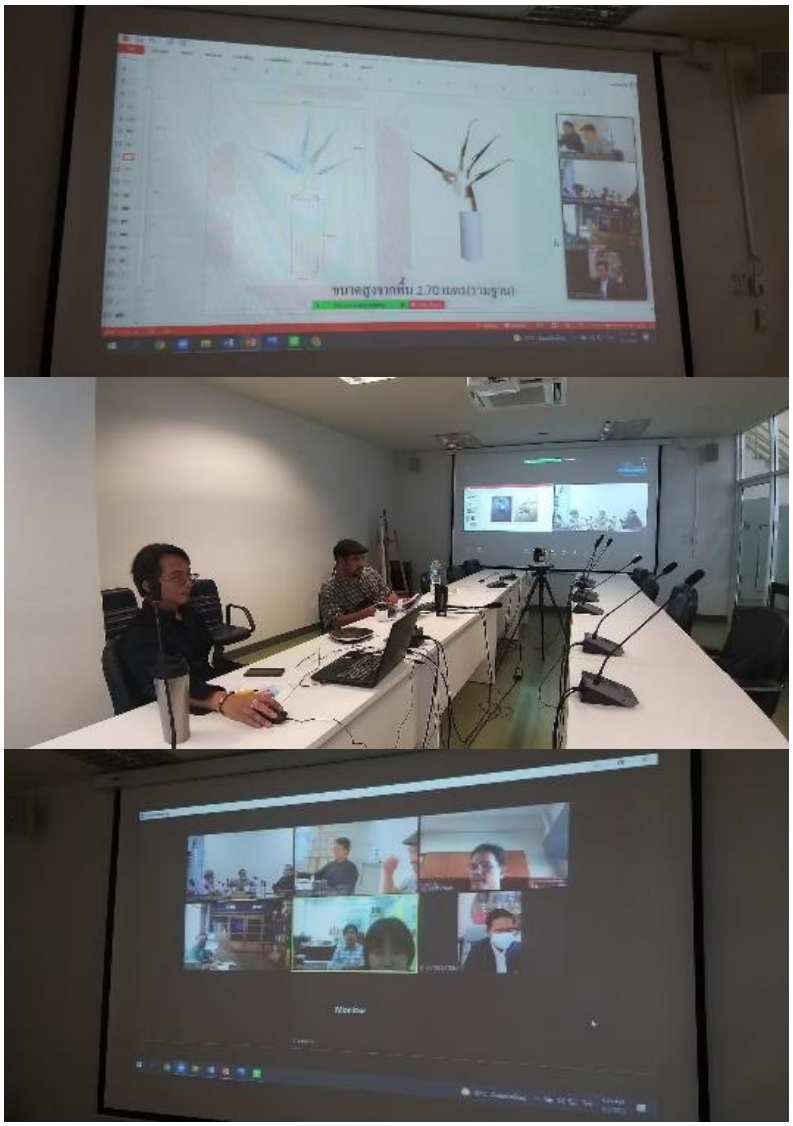

ภาพที่ 25 การนำเสนอผลงานรอบที่ 1 ผ่านระบบสื่อสารออนไลน์
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

3.2 การสร้างสรรค์ผลงาน

ผู้สร้างสรรค์เริ่มจากการสร้างรูปจำลองเพื่อหาโครงสร้างรูปทรงที่หน้าสนใจในการถ่ายทอดอารมณ์ และเรื่องราวความอ่อนช้อยของผลงาน จากการสร้างรูปจำลอง

ผู้สร้างสรรค์ ใช้มือนางรำมาใช้ในการหล่อแบบจำลอง โดยการขึ้นรูปด้วยการหล่อใช้วัสดุ Alginate (Alginate คือ สารประเภทพอลิแซกคาไรด์ ซึ่งกระจายตัวอยู่ในผนังเซลล์ของสาหร่ายสีน้ำตาล โดยจับอยู่กับน้ำในรูปของกาวหนืดมีโครงสร้างเป็นเกลืออนินทรีย์ของกรดอัลจินิค (alginic acid) เป็นชนิดที่นิยมใช้กันเป็นจำนวนมากในอุตสาหกรรมอาหาร คือ Sodium al ginate และ al

ginate จะเป็นโพลิเมอร์ของสาร 2 ชนิดคือ D-mannuronic acid และ L-gulopyranosyluronic acid ซึ่งอัตราส่วนของสาร 2 ชนิด และโครงสร้างของสารหลักจะเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติของสารละลาย อัลจิเนต ที่ได้ โดยเฉพาะด้านความสามารถในการเกิดเจลและความแข็งของเจล อิออนบวกที่มีประจุมากกว่าหนึ่ง โดยทั่วไปจะขายในรูปของเส้นใย เม็ด และผงอัลจิเนตสามารถสกัดได้จากสาหร่ายสีน้ำตาล และเก็บในรูปของโซเดียม อัลจิเนต เนื่องจากอัลจิเนตมีความปลอดภัย เพราะเป็นสารสกัดจากธรรมชาติ จึงถูกใช้อย่างแพร่หลายในอุตสาหกรรมอาหาร สิ่งทอ และเภสัชกรรม) (สืบค้นจาก Alginate คืออะไร ทำไมถึงนิยม นำมาปั๊มรอยเท้าเด็ก (resinsjthailand.com) เข้าถึงเมื่อ 22 มิถุนายน 2565) การใช้วัสดุที่กล่าวมานั้น จะง่ายต่อการหล่อแบบมือที่มีส่วนของช่องว่างเป็นอย่างมากเพราเมื่อ Alginate แห้งลงนั้น จะเหมือนยางสามารถแก้ได้ง่ายเมื่อหล่อปูนปลาสเตอร์ลงไปในต้นแบบ

ภาพที่ 26 การหล่อมือด้วย Alginate เพื่อสร้างรูปจำลอง 3 มิติ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 27 ตกแต่งปูนรูปจำลอง 3 มิติ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

เมื่อหล่อแบบโมเดลจำลองแล้วได้มีการนำมาตกแต่งและปรึกษากันในการสร้างสรรค์งานต้นแบบ โดยมีการถอดรูปทรงโดยการหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์เพื่อใช้ในการแก้ไขรูปทรง

ภาพที่ 28 การสร้างภาพจำลองการใช้วัสดุ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์สร้างภาพจำลองวัสดุเพื่อหาปริมาตรของรูปทรงในหารใช้วัสดุอลูมิเนียม หรือเหล็กแผ่นในการสร้างรูปทรงใหม่จากรูปทรงจำลองของปูนปลาสเตอร์ เพื่อหาความเสมือนจริงในการสร้างสรรค์

ภาพที่ 29 รูปจำลอง 3 มิติสมบูรณ์
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์ได้ปรับแก้รูปจำลองให้มีสัดส่วนและปริมาตรให้ลงตัวและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้สร้างสรรค์ลองนำเล็บซึ่งเป็นเล็บฟ้อนมาประกอบเพื่อหาทิศทางและขนาดในการสร้างสรรค์ เพื่อให้เห็นถึงทิศทางและรูปทรงที่จะนำมาต่อยอดในการสร้างประติมากรรมขนาดจริง

ภาพที่ 30 การสร้างภาพจำลองวัสดุแสงสี
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์ได้ทดลองการสร้างแสงสีจากหลอดไฟ ที่ออกมาจากลายฉลุของเล็บ เพื่อหาทิศทางในการสร้างระดับแสงสีที่ผ่านลวดลายของการฉลุบนแผ่นโลหะ

ผู้สร้างสรรค์ได้นำเสนอผลงาน 50% ก่อนเริ่มงานจริง เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2565 แก่คณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการและการนำมาปรับแก้ไข ก่อนสร้างผลงานจริงในรูปแบบของงานประติมากรรมขนาดใหญ่ ซึ่งได้มีการให้คำแนะนำในเรื่องของการจัดการวัสดุในการสร้างสรรค์และการขนย้ายเพื่อให้สามารถติดตั้งได้อย่ามีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 31 การนำเสนอผลงานรอบที่ 2 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ อ่างทอง
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

กระบวนการสรรค์ในขั้นตอนของการสร้างภาพร่างจนถึงการสร้างแบบจำลอง 3 มิตินั้น ผู้สร้างสรรค์ได้มีการหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำเสนอแก่คณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ ในการนำเสนอครั้งนี้ได้มีการปรับแก้ไขในโครงสร้างตามที่คณะกรรมการกำหนด โดยมีขั้นตอนกระบวนการทำ ตั้งแต่การค้นหาข้อมูลการสร้างสรรค์ การค้นหาเทคนิคที่เหมาะสม เพื่อให้ชิ้นงานเกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิได้รับฟัง และได้ให้สามารถเริ่มกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจริงได้

บทที่ 4

การสร้างสรรค์ผลงานจริง

ทีมผู้สร้างสรรค์เริ่มวางแผนเตรียมการและทำความเข้าใจร่วมกันเรื่องการขยายแบบจากต้นแบบ 3 มิติไปสู่ผลงานในขนาดจริงและวัสดุจริง โดยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 การขยายแบบ

ภาพที่ 32 เริ่มขั้นตอนการขยายแบบ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 33 การขยายแบบร่าง
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

4.2 การปั้นดินเหนียว

ขั้นตอนนี้เป็นการขยายแบบร่างเท่าจริงเพื่อขึ้นโครงเหล็กเส้นสำหรับปั้นดินเหนียว โดยจะเน้นที่ปริมาตรและรูปทรงที่ถูกต้อง

ภาพที่ 34 ขั้นตอนการขึ้นโครงเหล็กเพื่อขึ้นแบบดินเหนียว
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 35 ขั้นตอนการเช็คปริมาตรดินเหนียวต้นแบบ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

หลักจากได้ปริมาตรและรูปทรงที่ถูกต้องแล้ว จึงใช้เหล็กเส้นวางไปตามแนวเหล็กเส้นของตัวงานสร้างสรรค์ ก่อนที่จะถอดให้เหลือเพียงเหล็กเส้นที่เป็นตัวกำหนดโครงสร้างความแข็งแรงของผลงานทั้งชิ้น

ภาพที่ 36 ขั้นตอนการวางโครงสร้างเหล็กเส้นต้นแบบ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

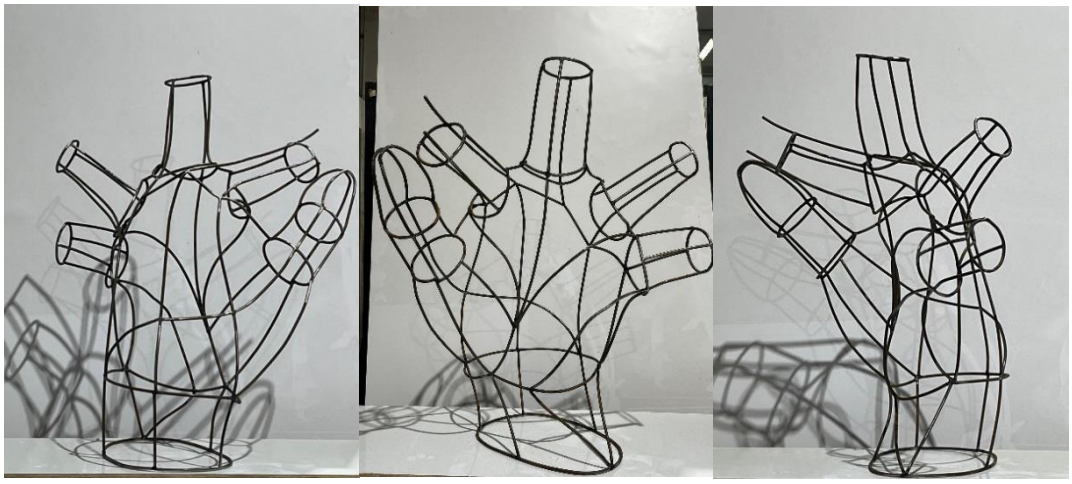

ภาพที่ 37 ขั้นตอนการประกอบโครงเหล็กเส้น
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

4.3 ขั้นตอนการสร้างระนาบเพื่อปิดผิวผลงาน

ขั้นตอนการสร้างแบบกระดาษตามขนาดของแต่ละช่องของโครงสร้างหลัก เพื่อเป็นแม่แบบสำหรับนำไปตัดแผ่นโลหะมาประกอบตัวผลงานสร้างสรรค์ ขั้นตอนการตัดแผ่นโลหะตามต้นแบบกระดาษ แล้วนำมาเคาะขึ้นรูปเชื่อมกับโครงสร้างเหล็กเส้น

ภาพที่ 38 ขั้นตอนการทาบแบบกระดาษต้นแบบ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 39 ขั้นตอนการตัดแผ่นโลหะและการประกอบผลงาน
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

4.4 การเก็บรายละเอียดงานเชื่อมเหล็ก

ขั้นตอนการเก็บรายละเอียดของรอยเชื่อม และปริมาตรผลงานสร้างสรรค์ส่วนมือ

ภาพที่ 40 ขั้นตอนการเก็บรายละเอียด
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

4.5 การฉลุลายและสร้างเล็บ

ขั้นตอนการขยายลายต้นแบบในการฉลุลายเป็นเล็บมือ โดยการตัดแผ่นโลหะฉลุลายด้วยเลเซอร์ควบคุมการทำงานผ่านระบบคอมพิวเตอร์ หรือที่เรียกว่าระบบ CNC

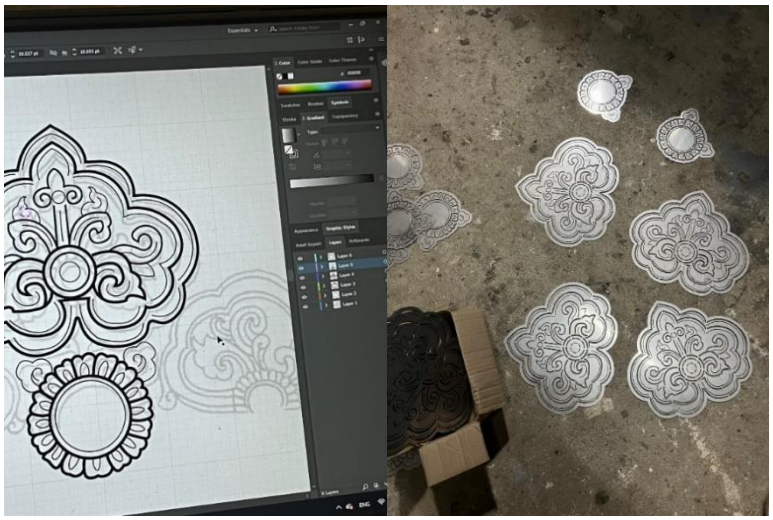

ภาพที่ 41 ขั้นตอนการฉลุลาย
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ขั้นตอนการนำแผ่นโลหะที่ฉลุลายแล้วนำมาม้วนและเชื่อมประกอบกับต้นแบบกระดาษที่เตรียมไว้

ภาพที่ 42 ขั้นตอนการประกอบลายฉลุ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

4.6 ขั้นตอนการประกอบเล็บมือและติดตั้งระบบไฟฟ้า

ขั้นตอนการทดลองประกอบผลงานส่วนมือและเล็บ เพื่อหาสัดส่วนและความลงตัวของผลงานสร้างสรรค์ก่อนประกอบให้ผลงานมีความสมบูรณ์

ภาพที่ 43 ขั้นตอนการประกอบส่วนเล็บ
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ขั้นตอนการทดลองแสงไฟที่ออกมาจากส่วนเล็บที่ผ่านการฉลุลาย เพื่อดูความชัดเจนตามที่ทีมผู้สร้างสรรค์ต้องการ

ภาพที่ 44 ขั้นตอนการทดลองระบบไฟฟ้าและการส่องสว่าง
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 45 ขั้นตอนการทดลองแสง-สี
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ขั้นตอนการทดลองแสง-สี ที่ออกมาจากส่วนเล็บที่ผ่านการฉลุลาย เพื่อดูความชัดเจนตามที่ทีมผู้สร้างสรรค์ต้องการ

4.7 ขั้นตอนการตรวจเช็คความสมบูรณ์ของผลงานก่อนการติดตั้ง

ขั้นตอนการเช็คผลงานสร้างสรรค์ในแต่ละด้าน เพื่อหาความลงตัวและความสมบูรณ์แบบของผลงาน

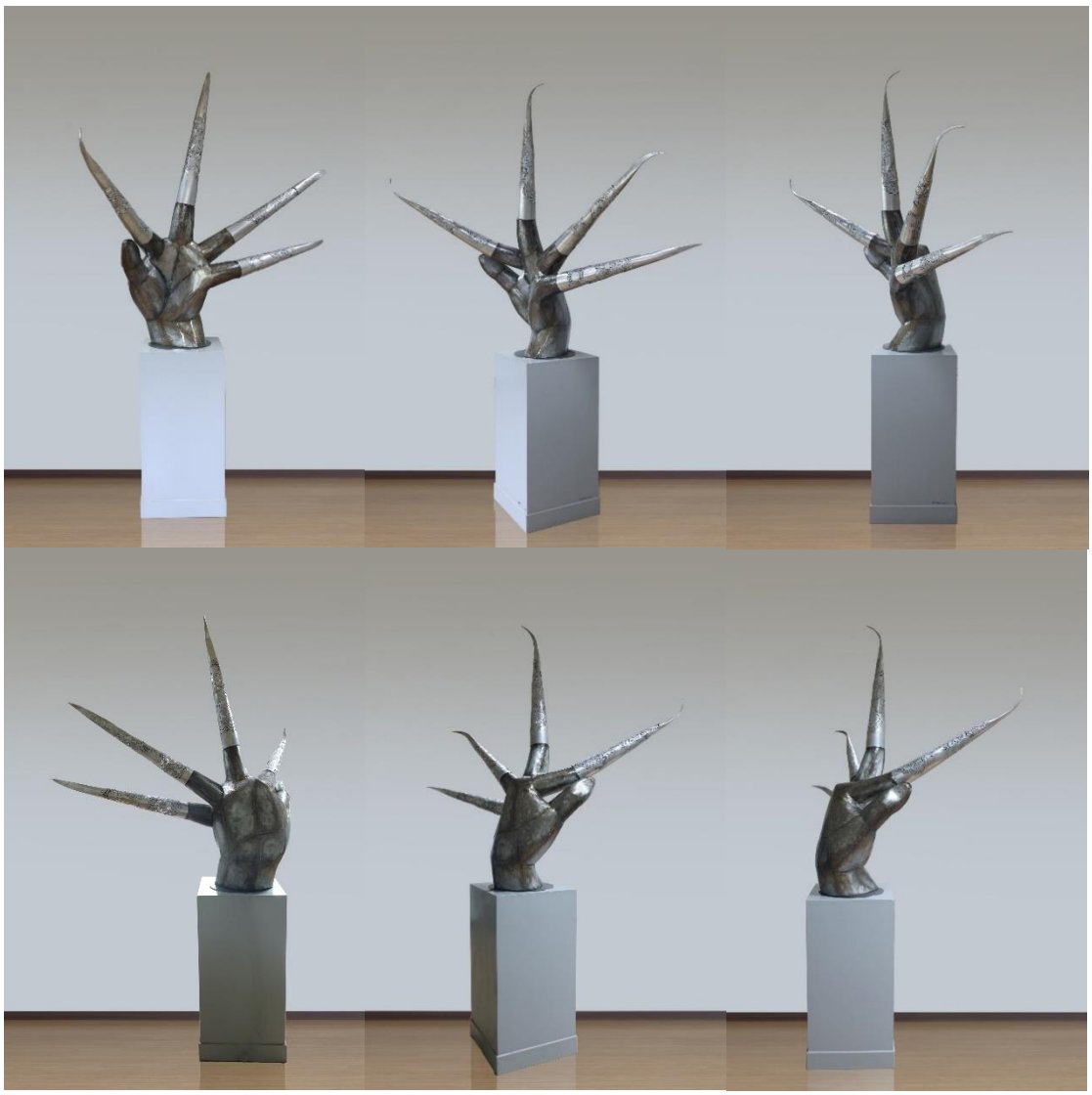

ภาพที่ 46 ขั้นตอนการตรวจเช็คความสมบูรณ์ของผลงานแต่ละด้าน
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

4.8 การติดตั้งผลงาน

ขั้นตอนการติดตั้งผลงานสร้างสรรค์ ณ วิทยาลัยนาฏศิลป เชียงใหม่

ภาพที่ 47 ขั้นตอนการติดตั้งผลงาน

ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 48 ผู้สร้างสรรค์กับผลงาน

ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 49 ผลงานติดตั้งในสถานที่จริง
ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 50 ผลงานติดตั้งกับสถานที่จริง ชื่อผลงาน สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา Symbol Exquisite In lanna northern Thailand เทคนิคผสม วัสดุผสม ขนาด 80 X 190 X 165 ซม. ที่มา ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 51 ผลงานติดตั้งกับสถานที่จริง ชื่อผลงาน สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา Symbol Exquisite In lanna northern Thailand เทคนิคผสม วัสดุผสม ขนาด 80 X 190 X 165 ซม. ที่มา ผู้สร้างสรรค์

บทที่ 5

บทสรุป

คณะทีมงานผู้สร้างสรรค์คาดหวังว่า ผลงานประติมากรรม “สัญญะ ความงาม ในดินแดนล้านนา” จากแรงบันดาลใจที่ได้จากศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี ความเชื่อ งานช่าง ของชาวล้านนา จะสามารถสะท้อนให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ความงาม ความประณีต และความละเอียดอ่อนในงานช่าง ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและความรู้สึก สามารถเป็นแนวทางสำหรับนักศึกษาศิลปะที่ต้องการพัฒนาแนวคิดในการทำงานสร้างสรรค์ศิลปะ สู่การใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายโดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ ทั้งด้านวิธีคิด รูปแบบ เทคนิค และขั้นตอนการทำงาน ประกอบกับการค้นคว้าหาข้อมูล ทดลองตามกระการบวนการสร้างสรรค์ในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (30 ตุลาคม 2557). เข้าถึงได้จาก https://www.facebook.com/DCP.culture/posts/612234448902131/?locale=th_TH

จักรพงษ์ คำบุญเรือง. (7 เมษายน 2560). เข้าถึงได้จาก **เอกลักษณ์การแต่งกายของคนเมืองล้านนา.** https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/587816

ธีรบูลย์ มิตรมโนชัย. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก **องค์ความรู้ : วัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวล้านนาไทย เรื่อง โคมล้านนา.** https://www.finearts.go.th/

วิกิพีเดีย. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก **ผ้าไทย**. https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9C%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2

ขอขอบคุณ

ดร.นิภา โสภาสัมฤทธิ์	อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายวัชรินทร์ อ่าวสินธุ์ศิริ	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาตราจารย์อำนวย นวลอนงค์	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาตราจารย์ดร.ประวีนา เอี่ยมยี่สุ่น	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พหลยุทธ กนิษฐบุตร	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายกมล สุวุฒโฑ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านทัศนศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายสุขุม บัวมาศ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านทัศนศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายสาคร โสภา	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านทัศนศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร.กษมา ประสงค์เจริญ	ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญพาด ฆังคะมะโน	คณบดีคณะศิลปวิจิตร
นายภัทรพร เลี่ยนพานิช	รองคณบดีคณะศิลปวิจิตร
นายวิสุทธิ์ ยิ้มประเสริฐ	รองคณบดีคณะศิลปวิจิตร
นางสาวพิทวัล สุวภาพ	รองคณบดีคณะศิลปวิจิตร

กระทรวงวัฒนธรรม / สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ / ฝ่ายศิลปวัฒนธรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ / คณะศิลปวิจิตร

<u>คณะทำงานสร้างสรรค์</u>

นายวิสุทธิ์ ยิ้มประเสริฐ	ออกแบบ ควบคุมการสร้างสรรค์ และการติดตั้ง
นายภัทรพร เลี่ยนพานิช	รวบรวมข้อมูล ประสานงาน
นางสาวธนาภรณ์ โพธิ์เพชร	ต้นแบบมือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จีระชน บุญมาก	ทำพิมพ์มือและหล่อต้นแบบ
นายนที ทับทิมทอง	ทำพิมพ์มือและหล่อต้นแบบ
นายอัษฎายุทธ อยู่เย็น	ขยายผลงาน
นายสุชน สุจิต	ขยายผลงาน
นายอำนาจ ปานพืช	ขยายผลงาน
นายณัฐวุฒิ แต่งวัฒนไพบูลย์	ภาพถ่าย ตัดต่อภาพ
นางสาวภาลัคน์ บุณยาคม	ตัดต่อภาพ
นายธิติพงษ์ เนื่องพิมพ์	ออกแบบ จัดรูปเล่ม และไฟล์สูจิบัตร

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์